

Opetus- ja kulttuuriministeriölle
kirjaamo@minedu.fi

pe 18.8.2017

Kolmas täydennys Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n esitykseen (7.4.2017) oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta koskevan perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta

**KOLMAS TÄYDENNYKSEN PERUSTELUIHIN: VERTAILU
UUTEEN LAKIIN AMMATILLISESTA KOULUTUKSESTA
JA UUSIIN AIKUISTEN PERUSOPETUKSEN
OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISIIN 2017**

Eduskunta hyväksyi 30.6.2017 pienin muutoksin ja lisäyksin hallituksen esityksen laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 39/2017 vp — SiVM 7/2017 vp — EV 86/2017 vp). Tasavallan presidentti vahvisti 11.8.2017 eduskunnan vastaukseen sisältyneet lait ja määräsi ne tulemaan voimaan 1.1.2018. Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) kumoaa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998).

Opetushallitus antoi 12.6.2017 samasta päivämäärästä lukien voimaan tulleen määräyksen OPH-1280-2017 aikuisten perusopetuksen järjestäjille laatia liitteenä olleen asiakirjan *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017* mukaiset paikalliset opetussuunnitelmat käyttöön otettaviksi 1.1.2018 lukien. Opetushallitus oli julkaissut 6.2.2017 ja 26.4.2017 perusteasiakirjasta luonnokset, joista edellisen otsikossa vuosilukuna oli 2018.

On siis syytä tarkastella, kuinka uusi ammatillisesta koulutuksesta annettu laki mahdollisesti poikkeaa yhdistyksemme esityksen perusteluihin liittyviltä osilta nykyisestä ammatillisesta peruskoulutuksesta annetusta laista ja miten muutokset vaikuttaisivat yhdistyksemme esityksen perusteluihin.

On samoin syytä tarkastella, kuinka lopullinen perusteasiakirja mahdollisesti poikkeaa sen ensimmäisestä luonnoksesta esityksessämme tehtyjen viitauksien osalta ja miten muutokset vaikuttaisivat esityksemme perusteluihin. Seuraavassa on selostettu erityisesti muuttuneita kohtia.

Ensinnäkin on todettava, että ammatillisessa koulutuksessa eri-ikäisiä opiskelijoita erotellaan toisistaan kenties vähemmän kuin tähän asti, jos lainkaan. Lainaus (HE 39/2017 vp, luku 4 *Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys*, s. 365): ”Lakiesitykseen ei sisälly hakijan tai opiskelijan ikään liittyviä rajoituksia. Yhteen järjestämislupaan ja yhteen tutkinnon suorittamistapaan siirtyminen poistaisi nykytilaan verrattuna nuorille ja aikuisille suunnatun koulutuksen välisiä eroavuuksia ja rajoja.”

Uuden lain perustelut eivät enää sano, toisin kuin nykyisen lain perustelut sanovat (HE 86/1997 vp, s. 79), että opiskelijat, jotka eivät ole täysi-ikäisiä,

käyttävät lain mukaan puhe- ja päätösvaltaa omaa opiskeluaan koskevilla asioilla. Muutos näkyy uuden lain 45 §:n *Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinta ja hyväksyminen* 4 momentissa, josta on tarkemmin alempana osassa 3). **Yhdistyksemme esitystä ei ole kuitenkaan syytä muuttaa sen vuoksi.**

Seuraavassa käydään järjestyksessä läpi esityksemme 7.4.2017 osat 1)–18) sekä esityksemme täydennykset 16.4.2017 ja 24.4.2017.

Esitystämme olisi syytä muuttaa vain asuntolasta erottamista kurinpitorangaistuksena koskevan osan 13) puolesta.

1) Alaikäisten opiskelijoiden ikien vertailu. Uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 93 § *Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpitoasiassa* ja voimassa olevan eli nykyisen ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 35 a § *Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa sekä kurinpitoasiassa* sisältävät molemmat seuraavan virkkeen: ”Opiskelijoita edustavan jäsenen tulee olla 15 vuotta täyttänyt.” Siis edelleenkin ammatillisessa koulutuksessa ajatellaan olevan alle 15-vuotiaita opiskelijoita.

Uuden lain 15 §:n *Tutkinnon perusteet* 3 momentin mukaan Opetushallituksen tulee laatia ammatillisten perustutkintojen perusteet siten, että tutkinnot vastaavat laajuudeltaan lukiolain 7 §:ssä säädettyä lukion oppimäärän laajuutta. Lukiolain 7 §:n *Opetuksen laajuus ja sisältö* 1 momentin mukaan taas lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmivuotinen. Siis koulutus ammatilliseen perustutkintoon kestäisi edelleen noin kolme vuotta.

Ei muutosta johtopäätökseen.

2) Oppimäärän laajuus.

Ei muutosta johtopäätökseen.

3) Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. On aluksi syytä todeta, että *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017* sisältää ne samat yhdistyksemme esityksen toisessa täydennyksessä 24.4.2017 mainitut seikat kuin perusteiden luonnos 6.2.2017 (numerointia vain oli järkevöitetty: 8.4 ja 8.4.7 korvasivat 8.3:n ja 8.3.7:n).

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 29 a §:n (787/2014) *Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma* mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia yhdessä opiskelijan kanssa opiskelijan yksilöllisiin tavoitteisiin ja valintoihin perustuva henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään opiskelun aikana

Uusi laki ammatillisesta koulutuksesta sisältää ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman vastineena **henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman**. Lain 44 §:n *Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma* 1 momentin mukaan koulutuk-

sen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma.

Näiden kahden viimemainitun eri suunnitelman laadinnassa on ero alaikäisten opiskelijoiden suhteen, ja siksi uusi suunnitelma vaatii tarkastelun tämän eron osalta.

Uuden lain 45 §:n *Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinta ja hyväksyminen* 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä laatii ja päivittää henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Pykälän 4 momentti kuuluu seuraavasti (lihavointi lisätty): ”Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman ja sen muutokset hyväksyvät koulutuksen järjestäjä ja opiskelija sekä 2 ja 3 momentissa tarkoitettut tahot siltä osin, kun ne osallistuvat suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen. **Alaikäisen opiskelijan huoltajalla tai laillisella edustajalla tulee olla mahdollisuus osallistua opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen.**”

Äskeisessä viimeinen virke kuului alunperin velvoittavammin seuraavasti (HE 39/2017 vp, s. 381): ”Opiskelijan huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen suunnitelman ja sen merkittävien muutosten hyväksymistä.”

Yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 229) tätä virkettä koskee erityisesti seuraava: ”Pykälän 4 momentissa säädettäisiin myös alaikäisen opiskelijan huoltajan tai laillisen edustajan kuulemisesta. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijan huoltajaa tai laillista edustajaa tulisi kuulla ennen suunnitelman hyväksymistä. Huoltajaa ja laillista edustajaa tulisi kuulla myös merkittävien suunnitelman muutosten yhteydessä. Jos kyse olisi kuitenkin teknisluonteisesta suunnitelman päivittämisestä tai esimerkiksi osaamisen hankkimisen aikataulujen tarkennuksesta, kuulemisvelvoitetta ei olisi.”

Myös seuraava tämän tekstin jatko koskee osaltaan kyseistä virkettä: ”Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on edellä mainittujen tahojen yhteinen ja merkittävä työkalu opiskelijan osaamisen kehittämiseksi ja osaamisen laadun varmistamiseksi. Tästä syystä on tärkeää, että kaikilla osaamisen kehittämiseen ja osaamisen laadun varmistamiseen osallistuvilla tahoilla on mahdollisuus vaikuttaa suunnitelmaan ja sitoutua samalla sen toteuttamiseen.”

Mutta sitten sivistysvaliokunta lievensi tuota virkettä (SiVM 7/2017 vp). Valiokunnan yleisperusteluihin luvusta *Opintojen henkilökohtaistaminen* sisältyy seuraava (s. 8–9): ”Saaduissa asiantuntijalausunnoissa ... Lisäksi on moitittu huoltajan kuulemisvelvoitetta suunnitelman laadinnan yhteydessä liian joustamattomaksi.” Jaksoon *Huoltajan kuuleminen* (s. 10–11) taas sisältyy seuraava: ”Sivistysvaliokunta yhtyy esitettyihin näkemyksiin siitä, että 45 §:ssä ehdotettu säännös huoltajan kuulemisvelvollisuudesta opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnan ja päivittä-

misen yhteydessä on ongelmallinen. Valiokunta ehdottaa mietinnön yksityiskohtaisissa perusteluissa tätä koskevan muutoksen tekemistä.” Valiokunta ei kuitenkaan kertonut tarkemmin, mitä tämä ongelmallisuus olisi.

Näitä ongelmia on kuitenkin hahmoteltu sivistysvaliokunnan saamista asiantuntijalausunnoissa. Suomen Kuntaliiton lausunnossa 2.5.2017 (erityisasiantuntija Maarit Kallio-Savelaa kuultaessa 3.5.2017) sanotaan seuraavaa: ”Laissa säädettävä ehdoton huoltajan kuulemisvelvoite on käytännössä mahdotonta toteuttaa. Kuntaliitto esittää velvoitetta poistettavaksi.” Ammatiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n lausunnossa 2.5.2017 (toimitusjohtaja Petri Lempistä kuultaessa 3.5.2017) sanotaan seuraavaa: ”Huoltajan kuulemista koskevat perustelut ovat 45 §:ssä liian raskaat, eivätkä tue aktiivista ja opintojen läpi ulottuvaa henkilökohtaistamista. Perusteluista syntyy mielikuva, että HOS on lomake, jonka täyttämiseen tarvitaan huoltajan allekirjoitus. AMKE esittää, että huoltajan osallistuminen henkilökohtaistamisessa kirjataan samalla tavalla kuin opiskeluoikeuden peruuttamisessa: ’alaikäisen opiskelijan huoltajalla tai laillisella edustajalla tulee olla mahdollisuus osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan.’” Samaa muutosta esitettiin Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian lausunnossa 5.6.2017 (valiokunnan kirjatessa 6.6.2017 lausunnon saapuneeksi). Suomen Ammattikoulutuksen johtajat SAJO ry:n lausunnossa 3.5.2017 (hallituksen puheenjohtajaa Reija Lepolaa kuultaessa 4.5.2017) sanotaan seuraavaa: ”Alaikäisen opiskelijan huoltajan kuulemista koskevat kohdat tulee joustavoittaa.” Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän lausunnossa 4.6.2017 (johtaja Liisa Sadeharjua kuultaessa 6.6.2017) sanotaan seuraavaa: ”Kysymyksiä ja kannanottoja on noussut myös erityisesti lain 45 §:ssä edellytettyyn huoltajan kuulemiseen ennen suunnitelman ja sen merkittävien muutosten hyväksymistä. Pykälästä tai asetuseronnoksesta ei ilmene, mitä kuulemisella tarkoitetaan. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö alaikäisten opiskelijoiden kohdalla on tärkeää. Kuitenkin menettely huoltajan kuulemisesta henkilökohtaistamisasiakirjan hyväksymisen yhteydessä on byrokratiaa lisäävä ja se vie opetus- ja ohjaushenkilöstöltä aikaa, jota tarvitaan ohjaukseen. Se ei menettelynä myöskään ole yhdenvertainen lukiokoulutuksen kanssa, jossa vastaavaa menettelyä ei ole.” Jyväskylän koulutuskuntayhtymän (johtajan Vesa Saarikosken) lausunnossa 6.6.2017 (kuultaessa rehtori Pirjo Kauhasta 7.6.2017) sanotaan seuraavaa: ”45 § määritelty velvoite huoltajan kuulemiseksi olisi järkevä muuttaa veloitteeksi tiedottaa alaikäisen opiskelijan huoltajia HOS:sta.” Opetus- ja kulttuuriministeriön muistio(n) luonnos 9.6.2017 sivistysvaliokunnalle (kirjattu saapuneeksi 9.6.2017) piti AMKE ry:n muutosesitystä hyvänä ja hallinnollista työtä vähentävänä ja esitti sittemmin toteutunutta muotoilua.

Huomata kannattaa myös oikeustieteen tohtori Jaana Paanetojan lausun-

to 4.6.2017 sivistysvaliokunnalle (kirjattu saapuneeksi 6.6.2017). Siinä huomautetaan lain 67 §:n (josta katso osa 7) alla yhteydessä, että avoimeksi jää, mitä opiskelijan ”laillisella edustajalla” tarkoitetaan ja milloin opiskelijalla voi olla tällainen edustaja; edelleen 67 §:n yhteydessä todetaan, että olisi hyvä ottaa huomioon se, että huoltaja (tai laillinen edustaja) ei välttämättä hallitse koulutuksen järjestäjän kanssa samaa kieltä: ”Miten kuuleminen silloin toteutetaan?”

Sivistysvaliokunnan yksityiskohtaisissa perusteluissa sanotaan sitten seuraavaa (s. 31): ”45 §. *Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinta ja hyväksyminen*. Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että opiskelijan huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman ja sen merkittävien muutosten hyväksymistä. Asiantuntijakuulemisessa on moitittu säännöksen veloitavuusastetta ja pidetty kuulemismenettelyä hallinnollisesti liian raskaana. Menettely ei tue aktiivista ja opintojen läpi ulottuvaa henkilökohtaistamista.

Saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa, että opiskelijan huoltajan tai laillisen edustajan kuulemisveloitetta kevennetään siten, että heillä tulee olla mahdollisuus osallistua pykälässä tarkoitettun suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen.”

Eduskunta hyväksyi tämän sivistysvaliokunnan ehdotuksen.

Voi kuitenkin pohtia, eikö koulutuksen järjestäjää silti sido alaikäisen opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman sisällön suhteen enemmän se, että järjestäjän on taattava opiskelijan huoltajalle tai lailliselle edustajalle mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen, kuin se, että järjestäjän olisi ollut kuultava opiskelijan huoltajaa tai laillista edustajaa ennen suunnitelman ja sen merkittävien muutosten hyväksymistä. Tuntuuhan ainakin siltä, että suoranainen osallistuminen suunnitelman laadintaan antaa opiskelijan huoltajalle tai lailliselle edustajalle vahvemman mahdollisuuden vaikuttaa suunnitelman sisältöön kuin olisi antanut pelkkä kuulluksi tuleminen. Mutta ehkäpä osallistumisella ja kuulluksi tulemisella ei ole eroa, ja oleellista on vain se, että koulutuksen järjestäjä ja alaikäinen opiskelija voivat nyt laatia suunnitelman esimerkiksi vaikkapa silloinkin, kun oppilaan huoltajaa tai laillista edustajaa ei tavoiteta.

Joka tapauksessa kenties jo tämän alaikäisen opiskelijan huoltajan tai laillisen edustajan vallan tähden ei siis lain perusteluissa enää voitu sanoa, että opiskelijat, jotka eivät ole täysi-ikäisiä, käyttävät lain mukaan puhe- ja päätösvaltaa omaa opiskeluaan koskevilla asioilla.

Tämä heikentää hiukan yhdistyksemme esityksen perusteluiden kohdan 3) johtopäätöksessä käytettyä vetoamista yhdenvertaisuuteen.

On kuitenkin huomattava, että jos lailla 1507/2016 muutettuun perus-

opetuslain 46 §:ään tehtäisiin lisäys, että alaikäisen opiskelijan huoltajalla tai laillisella edustajalla tulee olla mahdollisuus osallistua opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen, niin opiskelijan uskonnollisen aseman mahdollisesti salliman uskonnon tai elämäntietämystiedon opetusta koskevan oletusarvoisesta poikkeavan valinnan tekisi kuitenkin edelleen yksin huoltaja (oikeammin huoltajat yhdessä) tai, kuten yhdistyksemme on esittänyt, yksin opiskelija; valintaan ei opetuksen järjestäjä voisi puuttua (jos kolmen opiskelijan vähimmäismäärä täyttyy).

Tämän tähden alaikäisen opiskelijan aseman heikentyminen ammatillisessa koulutuksessa ei oleellisella tavalla vaikuta johtopäätökseen.

4) Opetuskieli. Uusi ammatillisesta koulutuksesta annettu laki ei opetuskielen tai opiskelijan osalta tarkemmin tutkintokielen valinnan osalta viittaa suoraan opiskelijaan toisin kuin ammatillisesta peruskoulutuksesta annettu laki. Uuden lain 24 § *Opetus- ja tutkintokieli* kuuluu seuraavasti: ”(1 momentti) Järjestämisluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielistä. (2 momentti) Koulutuksen järjestäjän on annettava opetusta järjestämisluvassa määrättyillä opetuskielillä. Koulutuksen järjestäjän opetuskieli voi olla suomi, ruotsi tai saame. Koulutuksen järjestäjä voi olla myös kaksikielinen, jolloin opetuskielenä on suomi ja ruotsi. Järjestämisluvassa määrätyn opetuskielen lisäksi koulutuksen järjestäjä voi antaa opetusta toisella kotimaisella kielellä, saamenkielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai vieraalla kielellä. (3 momentti) Tutkinnon tai valmentavan koulutuksen voi suorittaa järjestämisluvassa määrättyillä tutkintokielellä. Koulutuksen järjestäjän tutkintokieliä ovat järjestämisluvassa määrättyt opetuskielet sekä järjestämisluvassa tutkinnoittain tai valmentavan koulutuksen osalta määrättyt muut kielet.”

Lainaus yksityiskohtaisista perusteluista (HE 39/2017 vp, s. 200): ”Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tutkintokielistä. Ehdotetun säännöksen mukaan tutkintokielellä tarkoitettaisiin kieltä, jolla tutkinnon tai tutkinnon osan taikka valmentavan koulutuksen voi suorittaa. Käytännössä tutkintokielellä tarkoitettaisiin kieltä, jolla opiskelija voi antaa näytön tai muutoin osoittaa osaamisensa. Myös tutkintotodistus ja muut todistukset annettaisiin tutkintokielellä.”

Tutkintokieli tulee arvatenkin valita henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa laadittaessa. Silloin siis lain 45 §:n nojalla alaikäisen opiskelijan huoltajalla tai laillisella edustajalla tulee olla mahdollisuus osallistua valinnan tekemiseen. Mutta toisaalta opiskelijan huoltaja tai laillinen edustaja ei kuitenkaan voi tehdä tutkintokielen valintaa yksin toisin kuin huoltaja voi yksin tehdä opetuskielen valinnan oppivelvollisuusiän ylittäneiden

perusopetuksessa.

Niin opetuskielen osalta kuin eräissä muissakin suhteissa esityksemme perustelut tarkastelivat aikuisten perusopetuksen kohderyhmiä siten, kuin ne luetteli Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015. Samat kohderyhmät luettelee Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017.

Johtopäätöksessä ei samalla painolla kuin lukiolakiin voi vedota uuteen lakiin ammatillisesta koulutuksesta, mutta yhdistyksemme esitykseen opetuskielen valinnasta tämä ei vaikuta.

5) Äidinkielen opetus. *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017* on jättänyt pois [toisin kuin *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015*] perusopetuslaissa mainitun huoltajan valintaoikeuden. Tarkemmin sanoen luvun 8.4 [8.3] *Oppiaineet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa* alaluku 8.4.1.3 [8.3.1.3] *Äidinkieli ja kirjallisuus; saame, romani, viittomakieli ja muu opiskelijan äidinkieli* (s. 92 [s. 71]) ja luvun 9.3 *Oppiaineet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa* alaluku 9.3.1.3 *Äidinkieli ja kirjallisuus; saame, romani, viittomakieli ja muu opiskelijan äidinkieli* (s. 142 [s. 110]) sisältävät molemmat seuraavan virkkeen: ”Perusopetuslain 12 §:n nojalla äidinkielenä voidaan [poistettu jo toisessa perusteluunnoksessa 26.4.2017: huoltajan valinnan mukaan] opettaa suomen tai ruotsin lisäksi myös saamea, romanikieltä, viittomakieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä.”

Yhdistyksemme esitys siirtäisi oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksessa alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajalta opiskelijalle itselleen oikeuden opetettavan äidinkielen valinnasta. Tässä kysymyksessä Opetushallitus näyttää yhtyvän esityksemme kantaan sikäli, ettei se enää kerro, kenellä valintaoikeus olisi, jolloin on ymmärrettävä, että valintaoikeus olisi opiskelijalla, sillä se ei siis olisi huoltajalla eikä tietysti oppilaitoksellakaan. Kenties Opetushallitus on nähnyt käytännön tarpeen sivuuttaa huoltaja erityisesti siksi, että opiskelijoissahan on ilman huoltajiaan maahan tulleita alaikäisiä. Ainakin tätä samaa käytännön seikkaa yhdistyksemme esitys käytti osaperusteluna perusopetuslain 13 §:n *Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetus* suhteen. Seikkaa olisi tietysti käytettävä lisäperusteluna myös yhdistyksemme esitykselle 12 §:n 2 momentin suhteen. Mutta muutos olisi siis toteutettava lain tasolla, jotta uusi perusteasiakirja olisi 12 §:n soveltamisen osalta moitteeton.

Johtopäätös on aiempaa vahvemmin perusteltavissa.

6) Yhteistyö kotien kanssa. Esityksemme sivulla 11 lainattu kohta perusteiden luonnoksen luvusta 1.2 muuttui lopullisissa perusteissa seuraavaan opetuksen järjestäjää hiukan vähemmän velvoittavaan muotoon (s. 9): ”Alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajat voivat tarvittaessa osallistua ope-

tussuunnitelmatyöhön ja oppilaitoksen toiminnan suunnitteluun, erityisesti toimintakulttuurin sekä kodin ja koulun yhteistyön kehittämisessä.”

Uusi laki ammatillisesta koulutuksesta säilyttää veloitteen yhteistyötä huoltajien kanssa. Lain 124 §:n *Koulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoite* 2 momentti kuuluu: ”Koulutusta järjestettäessä tulee olla yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa.” Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan (s. 293) pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 5 §:n 3 momenttia vastaavalla tavalla, että koulutuksessa, joka annetaan alle 18-vuotiaille, opettajien ja muun henkilöstön tulee olla yhteistyössä myös opiskelijan huoltajien kanssa.

Ei muutosta johtopäätökseen.

7) Erityiset opetusjärjestelyt. Laki ammatillisesta koulutuksesta ei enää puhu erityisistä opiskelijajärjestelyistä (eikä erityisopetuksesta) ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 21 §:n (ja 19 a sekä 20 §:n) tapaan, mutta niitä vastaten uuden lain 67 §:n *Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen* 1 momentti kuuluu seuraavasti: ”Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijalle annettavasta 64 ja 65 §:ssä tarkoitetusta erityisestä tuesta ja osaamisen arvioinnin mukauttamisesta sekä 66 §:ssä tarkoitetusta ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisesta. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen tässä momentissa tarkoitettujen päätösten tekemistä.”

Yksityiskohtaiset perustelut (HE 39/2017 vp, s. 248) sanovat momentin viimeisestä virkkeestä seuraavaa: ”Voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaavasti koulutuksen järjestäjän olisi ennen edellä tarkoitettujen päätösten tekemistä kuultava opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustaa. Kuuleminen olisi kuitenkin tarpeetonta, jos poikkeaminen perustuisi opiskelijan tekemään esitykseen.”

Mitään muutosta ei siis tullut.

Ei muutosta johtopäätökseen.

8) Opiskeluhoolto. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 § *Opiskelijahuolto* ei viittaa huoltajaan. Pykälän 1 momentti kuuluu seuraavasti: ”Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa olevan opiskelijan ja valmentavassa koulutuksessa olevan opiskelijan oikeudesta opiskelijahuoltoon ja opiskelijahuollon palveluihin säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Opetushallitus määrää opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista sekä opiskelijahuollon tavoitteista. Opetushallituksen tulee valmistella määräys yhteistyössä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijahuollon järjestämistavoista Opetushallituksen määräykseen perustuen.”

Pykälän 2 momentti taas kuuluu seuraavasti: ”Opiskeluterveydenhuollos-

ta säädetään terveydenhuoltolaissa (1326/2010).” Samaan hallituksen esitykseen (HE 39/2017 vp) sisältyvä laki terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta (551/2017) ei tuo muutosta yhteistyöhön opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017 sisältää luvun 5.4 *Opiskeluhoito*, joka viittaa oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin.

Sivistysvaliokunta toteaa mietinnössään (SiVM 7/2017 vp, s. 17), että opiskelijahuoltoon ei ehdoteta tässä vaiheessa muutosta, koska opetus- ja kulttuuriministeriössä on aloitettu oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisen valmistelu.

Mitään muutosta ei siis tullut.

Ei muutosta johtopäätökseen.

9) Opiskelijan arvionti. Myöskin uusi laki ammatillisesta koulutuksesta puhuu palautteen antamisesta vain opiskelijalle, ei huoltajalle: Lain 51 §:n *Palaute osaamisen kehittymisestä* mukaan opiskelijalla on oikeus saada palautetta osaamisensa kehittymisestä tutkinnon suorittamisen tai koulutuksen aikana.

Ei muutosta johtopäätökseen.

10) Salassapito. Uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 41 § *Opiskelijaksi ottamiseen liittyvä tiedonsaanti* ei, kuten ei ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 27 b § *Opiskelijaksi ottamiseen liittyvä tiedonsaanti* (eikä uuden lain 11 luku *Tietojen käsittely ja luovuttaminen*) puhu opiskelijan saati alaikäisen opiskelijan huoltajan suostumuksesta.

Ei muutosta johtopäätökseen.

11) Kasvatuskeskustelu. On lisättävä korjaukseksi aiempaan, että Opetushallitus antoi 25.2.2016 velvoittavana noudatettavan, 1.3.2016 voimaan tulleen määräyksen 3/011/2016 *Muutos aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2015* aikuisten perusopetuksen järjestäjille tehdä liitteenä olleen asiakirjan *Aikuisten perusopetuksen perusteiden 2015 luvut 5.4 ja 5.5 korjattuina määräyksen 3/011/2016 mukaan* mukaiset muutokset 1.8.2016 käyttöön otettavaan opetussuunnitelmaan. Opetushallitus ei kertonut syytä tähän, mutta kaiketi tarkoituksena oli siten ohittaa perusteasiakirjassa perusopetuslain 35 a § *Kasvatuskeskustelu*. Mutta silloinkin luvussa 5.4 *Kurinpidoillisten keinojen käyttö* oli 35 a §:n sisältävä lakiviite 1, ja luvun 5.5 *Paikallisesti päätettävät asiat* kasvatuskeskustelut mainitseva alkuvirke oli ennallaan.

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017 ei sisällä enää mitään kasvatuskeskusteluihin liittyvää.

Ei muutosta johtopäätökseen.

12) Kurinpito. Asuntolasta erottamista kurinpitorangaistuksena tarkastellaan alempana kohdassa 13). Yhdistyksemme esityksessä saattaa olla syytä tehdä kurinpitoa niin oppilaitoksessa kuin asuntolassa koskeva muutos sen tähden, että uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:ssä *Kurinpito* on ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 35 §:ään *Kurinpito* verrattuna se muutos, että siinä rajoitetaan opiskelijan toimiin oppilaitoksessa tai muussa opiskeluympäristössä ja että vastaavasti kurinpitorangaistuksista on silloin poistettu asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi erottaminen, joista taas säädetään 86 §:ssä *Kurinpito asuntolassa*.

On syytä katsoa 85 §:n yksityiskohtaisia perusteluita (s. 264): ”Pykälän 1 ja 2 momentissa säädettäisiin opiskeluympäristössä annettavista kurinpitorangaistuksista, joita ovat kirjallinen varoitus ja oppilaitoksesta erottaminen määrääjäksi [edelleenkin enintään yhdeksi vuodeksi]. . . . Nykytilaan verrattuna opiskeluympäristössä annettavien kurinpitorangaistusten yhteydessä ei enää säädettäisi opiskelijan asuntolasta erottamisesta, koska asuntolasta erottamisesta säädetään ehdotetun lain opiskelija-asuntolan kurinpitoa koskevassa säännöksessä. Koulutuksen järjestäjän asuntolassa asuvan opiskelijan oikeus asuntolapaikkaan voisi 104 §:ssä [*Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan*] tarkoitettulla tavalla kuitenkin keskeytyä koulutuksen järjestäjän päätöksen mukaan vastaavaksi ajaksi, kuin opiskelija on erotettuna oppilaitoksesta.”

On syytä lisätä, että huoltajaan viitataan keskenään samalla tavoin monessa muussakin kohtaa perusopetuslain säännöksiä 36 a–g §, lukiolain säännöksiä 26 a–g § ja ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain säännöksiä 35 a–g § sekä niitä vastaavia uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä 93 ja 87–92 § kuin esityksessämme selostetulla tavalla näiden a-pykälissä.

Toisaalta perusopetuslain 36 a §:n 2 momentti koskee selvästikin vain oppivelvollisten opetusta eikä sitä siten ryhdyttäisi soveltamaan oppivelvollisuusiän ylittäneiden opetukseen.

On myös syytä lisätä, että huoltajaan viitataan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 84 §:n *Huumausainetestaus* 2 momentissa, jonka nojalla huumausainetestiä koskevan todistuksen vaatimisesta on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pykälä vastaisi voimassa olevan ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain huumausainetestausta koskevia säännöksiä [34 a § (951/2011) *Huumausainetestaus*]. Vastaavaa säännöstä ei kuitenkaan ole perusopetus- eikä lukiolaieissa.

Ei muutosta johtopäätökseen.

13) Asuntolasta erottaminen kurinpitorangaistuksena. Yhdistyksemme esitystä on joka tapauksessa ensin täydennettävä niin, että perusopetuslain 46 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkeessä on 36 a §:ään *Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano* viitattava seuraavalla tarkennuksella: ”(kuitenkin niin,) että 36 a §:ssä opiskelijan erottamiseen oppilaitoksesta määrääjäksi on rinnastettava opiskelijan erottaminen asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi”.

Mutta itse asiassa yhdistyksemme esitystä olisi kohtien 12) ja 13) osalta muutettava uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain antaman mallin tähden enemmän. Tarkastellaan ensin, mitä tämä laki vielä sanoo.

Lain 86 § *Kurinpito asuntolassa* kuuluu seuraavasti: ”(1 momentti) Sen lisäksi, mitä kurinpidosta 85 §:ssä säädetään, 103 §:ssä [*Asuntolatoiminnan järjestäminen*] tarkoitetussa koulutuksen järjestäjän asuntolassa asuvalle opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti asuntolan tiloissa taikka rikkoo asuntolan järjestystä. (2 momentti) Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa 1 momentissa tarkoitettua käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.”

Poimintoja pykälän yksityiskohtaisista perusteluista (s. 265–266): ”Voimassa olevassa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa ei ole varsinaisia säännöksiä kurinpidosta asuntolassa, mutta voimassa olevan lain 35 §:n 2 momentin mukaan opiskelija on voitu erottaa asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi jos teko tai laiminlyönti on ollut vakava tai jos opiskelija on jatkanut pykälän 1 momentissa tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan. Ehdotuksessa laajennettaisiin opiskelija-asuntolassa tapahtuvan kurinpitorangaistuksen edellytyksiä nykyisestä. . . . Ehdotuksen mukainen kurinpitorangaistus olisi mahdollinen seuraamus sellaisesta rikkomuksesta, joka on tapahtunut nykytilaa vastaavasti oppilaitoksessa tai muussa opiskeluympäristössä. Lisäksi jatkossa kurinpitorangaistus olisi mahdollinen seuraamus myös sellaisesta rikkomuksesta, joka on tapahtunut asuntolan tiloissa tai sen alueella. . . . Koska asumisoikeus on merkittävä yksilön oikeus, asuntolapaikan menettäminen seuraisi siten vasta vakavista teoista tai tilanteista, joissa epäasiallinen käyttäytymisen jatkuisi kirjallisesta varoituksesta huolimatta.”

Perusopetuslaissa ei ole omaa 86 §:ää vastaavaa säännöstään. Sellaista ei varmaankaan tarvittaisikaan oppivelvollisten opetuksessa. Kurinpitoa asuntolassa toki tarvitaan, mutta oppilaan erottaminen asuntolasta merkitsisi samalla oppilaan erottamista opetuksesta ellei hänelle järjestettäisi vakinaiseen asuntoonsa omatoimista opiskelua; voisi ajatella, että oppilas mieluummin asutettaisiin paremmin valvotusti ja saamaan erityistä opetusta. Samoin

oppilaan erottaminen opetuksesta merkitsisi oppilaan palaamista asumaan vakinaiseen asuntoonsa, ellei sitten 36 a §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilökohtaiseen suunnitelmaan perustuvan opetuksen toteuttaminen toista vaadi.

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden osalta asia voi olla toisin. Asuntola saattaa olla opiskelijan ainoa asunto, mutta toisaalta asuntolasta erotettu opiskelija saattaa siirtyä samalla paikkakunnalla vuokra-asuntoon ja jatkaa opiskeluaan.

Siksi asian ottaminen 46 §:ään ei olisi niin vaivattomasti toteutettavissa kuin muiden säännösten.

Johtopäätös: Asuntolasta erottamisen mahdollisuus olisi syytä ja riittävää lisätä 46 §:n 1 momenttiin seuraavalla ehdotuksessamme esittämäämme täsmällisemmällä tavalla omina virkkeinään: ”Opetuksen järjestäjän asuntolassa asuvalle opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti asuntolan tiloissa taikka rikkoo asuntolan järjestystä. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.” Tällöin on kenties tarpeetonta tehdä 36 §:n 1 momenttia tarkentava viittaus, että se käsittelee kurinpitoa oppilaitoksessa tai muussa opiskeluympäristössä.

14) **Pykälävälin 40–44 § kattavuudesta.** Uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 11 luku *Tietojen käsittely ja luovuttaminen* (107–110 §) ja 12 luku *Muutoksenhaku* (111–117 §) eivät mainitse opiskelijaa eivätkä alakäisen opiskelijan huoltajaa tai laillista edustajaa.

Ei muutosta johtopäätökseen.

15) **Osallisuus ja opiskelijakunta.** Nykyisen ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 36 §:ää *Osallisuus ja opiskelijakunta* vastaa uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 106 § *Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta*. Aikaisempaa vastaten myös *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017* soveltaa vastaavaa perusopetuslain säädöstä 47 a § *Osallisuus ja oppilaskunta* luvun 6.1 *Yhteistyö* jaksossa *Opiskelijoiden osallisuus*.

Ei muutosta johtopäätökseen.

16) **Opiskelijan edustaja.** Tätä eivät koske ammatillisesta koulutuksesta annettu laki eivätkä *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017*.

Ei muutosta johtopäätökseen.

17) Eikö sittenkään tulkintaongelmaa? Tätä eivät koske ammatillisesta koulutuksesta annettu laki eivätkä *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017*.

Ei muutosta johtopäätökseen.

18) Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetus. Osassa **18f)** on huomattava, että *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017* antaa perusteet samoille uskonnon ja elämäkatsomustiedon (pakollisille) kursseille *u1 Uskonnot maailmassa* ja *et1 Katsomukset ja ihmisoikeudet* kuin perusteiden luonnos 6.2.2017 ("e1" oli allekirjoittaneen lyöntivirhe). Osassa **18g)** (s. 30) on huomattava, että siinä mainitun seikan (nimittäin luvun 9.3.4 *Uskonto* johdantokappaleen) suhteen lopulliset aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet eivät eroa luonnostelluista. Osan **18k)** ensimmäisessä virkkeessä on huomattava, että sen suhteen lopulliset aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet eivät eroa luonnostelluista.

Ei muutosta johtopäätökseen.

Esityksemme täydennys 16.4.2017. Tähän ei tule muutoksia.

Esityksemme täydennys 24.4.2017. Osassa **3)** on huomattava, että *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017* eroaa kyseisissä seikoissa luonnoksesta 6.2.2017 vain numeroinnin (järkevöityksen) osalta: 8.3:n ja 8.3.7:n sijasta on 8.4 ja 8.4.7.

Ei muutosta johtopäätökseen.

Allekirjoitus (kynättä): Matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi

Tiedoksi: Opetushallitus (kirjaamo@oph.fi)

Allekirjoittaneen Opetushallitusta koskevan kantelun 18.8.2017 liitteeksi:

Eduskunnan oikeusasiamies (oikeusasiamies@eduskunta.fi)